

תורתנו מגן לנו

עיונים וביאורים
בעניני היום ובתורת רשב"י

מכון אור החסידות

סניף ארץ הקודש
ת.ד. 2033
כפר חב"ד 6084000
03-738-3734
Likras@likras.org

Or Hachasidus

Head Office
1469 President St. #BSMT
Brooklyn, NY 11213
United States
(718) 534-8673

צוות העריכה וההגהה: הרב לוי יצחק ברוק, הרב משה גורארי,
הרב מנחם מענדל דרוקמן, הרב צבי הירש זלמנוב, הרב שלום חריטונוב, הרב מנחם
טייטלבוים, הרב אברהם מן, הרב יצחק נוב, הרב מנחם מענדל רייצס, הרב אליהו שוויכה

פתח דבר

בעזה"י"ת.

לקראת יום ל"ג בעומר, יומא דהילולא רבא של התנא האלקי רבי שמעון בר יוחאי, הננו מתכבדים להגיש בזה לקהל שוחרי התורה ולומדי' קונטרס 'תורתו מגן לנו' והוא ליקוט פנינים וביאורים נבחרים על מעלתו ומדריגתו של רשב"י, וגודל קדושת יומא דין "ל"ג בעומר", מלוקטים מתורת הוד כ"ק אדמו"ר מליובאוויטש זצוקללה"ה נבג"מ זי"ע.

חלק נרחב מן הביאורים בהקונטרס נסובו אודות הענין העיקרי בעבודת הרשב"י, והוא – גילוי פנימיות התורה על-ידו. וראוי לציין אשר בדורות דנן, מאז האיר בעולם אור שבעת הימים מורנו הבעש"ט, והשקה בטובו לרבבות ישראל מבאר מים חיים – תורת החסידות, נתפרסמה תורה זו דהרשב"י ביותר וביותר, ואפשר לכל להבינה על בורי', ות"ל אשר מדור לדור הולך ומתפשט לימוד תורה קדושה זו.

וזאת למודעי, שבד"כ לא הובאו הביאורים בשלימותם, ואף עברו עריכה, ושגיאות מי יבין. על כן פשוט שמי שבידו הערה או שמתקשה בהבנת הביאורים, מוטב שיעיין במקורי הדברים (כפי שנשמנו על אתר), שם נתבארו הדברים באריכות ובמתיקות, ובתוספת מראי מקומות.

◇ ◇ ◇

ויהא רעוא מן שמיא שבזכות לימוד תורתו הק' דרשב"י נזכה לגאולה שלמה במהרה בימינו וכמאמר "בהאי חיבורא דילך (ספר הזוהר) יפקון מן גלותא ברחמים" (זהר ח"ג קכד, ב ברע"מ), ונזכה לקיום היעוד "כי מלאה הארץ דעה את ה' כמים לים מכסים" (ישעי' י, ט) בביאת המשיח, תכף ומיד ממש.

תורתו מגן לנו היא מאירת עינינו

הוא ימליץ טוב בעדינו אדונינו בר יוחאי

בברכת התורה,

מכון אור החסידות

חודש אייר ה'תשע"ז

תוכן ענינים

אורך האיר בחשכה

לכל ישראל האיר ה.

ביאור החילוק בין הנהגת רשב"י בצאתו מן המערה בשנה הי"ב, ד"כל מקום שנותנים עיניהן מיד נשרף", לבין הנהגתו בשנה הי"ג, ד"כל היכא דהוה מחי רבי אלעזר הוה מסי רבי שמעון"; מעלת מדרגת רשב"י ואשר מכל מקום השפיע לכל ישראל.

הוציא אור תעלומה ח.

פעולת רשב"י בגילוי הברכה גם בעינים דהיפך הברכה.

זכה רבים וזכה ט.

פעולת רשב"י גם באלו הנמצאים במעמד ומצב ירוד.

יכול לפטור העולם י.

ביאור מאמר רשב"י "יכול אני לפטור את העולם כולו מן הדין"; ביאור מעלת יום ההילולא דרשב"י על ימי הסתלקות שארי צדיקים.

במערות צורים שעמדת י.

ההוראה שלמדים מזה שנתחבא רשב"י במערה.

דבריו עושים פירות

ירידת גשמים ע"י דרוש בתורה יב.

ביאור החילוק בין רשב"י שהמשיך ירידת גשמים ע"י לימוד התורה לשאר התנאים שהוצרכו להתפלל על זה.

כיצד נמשך הגשם ע"י אמירת תורה. יד.

היא מאירת עינינו

השמחה בהסתלקותו טז.

הנשמות שאצלים לא חי' החורבן. יז.

רמז ליום ל"ג בעומר ב"עד הגל הזה". יח
מהות ל"ג בעומר, שבו גילה רשב"י "מילין קדישין דלא גליאן עד השתא" מרומז ב"עד ה"גל" הזה".

בו ביום פסקו מלמות

שבע שבתות סוד חמשים כ.

ביאור הא ד"פסקו מלמות" בל"ג בעומר דוקא, דהוא מצד מעלת הבחינה השייכת ליום זה - הוד שבהוד.

תורת א-ל על לבך חרושה כא.

ב' אופנים בלימוד התורה והאופן הרצוי - הבא ע"י לימוד פנימיות התורה.

נגלז לך מצפונים כג.

שייכות ב' העינים דיום ל"ג בעומר - תלמידי ר"ע פסקו מלמות, ויום ההילולא דרשב"י - בנוגע להוראה מהם למעשה בפועל, בהענין דאהבת ישראל.

אות הקשת לא נראה

סימן לביאת המשיח כה.

ביאור מחודש בטעם המשחק בקשת בל"ג בעומר - למעליותא

הוראה בעבודת ה' - כח הביטול. כו.

מתיחת הקשת - נתינת הכח לעבוד את ה' בביטול כדבעי.

אורך האיר בחשכה

לכל ישראל האיר

ביאור החילוק בין הנהגת רשב"י בצאתו מן המערה בשנה הי"ב, ד"כל מקום שנותנים עיניהן מיד נשרף", לבין הנהגתו בשנה הי"ג, ד"כל היכא דהוה מחי רבי אלעזר הוה מסי רבי שמעון", הגם דלכאורה דוקא אז הי' צ"ל בפרישות יותר מן העולם; הסברת ענינו של רשב"י דמדרגתו היתה גבוהה ביותר ומכל מקום השפיע לכל ישראל.

א. בנוגע להסיפור הידוע דרשב"י ובנו שישבו במערה, מסופר בגמרא (שבת לג, ב) שלאחר שישבו שנים עשרה שנה במערה, "אתא אליהו וקם אפיתחא דמערתא אמר מאן לודעיה לבר יוחי דמית קיסר ובטיל גזירתיה, נפקו, חזו אינשי דקא כרבי וזרעי (ראו אנשים העוסקים בחרישה וזריעה), אמר "מניחין חיי עולם ועוסקין בחיי שעה", כל מקום שנותנין עיניהן מיד נשרף. יצתה בת קול ואמרה להם "להחריב עולמי יצאתם? חזרו למערתכם"! הדור אזול, איתבו תריסר ירחי שתא. . יצתה בת קול ואמרה צאו ממערתכם, נפקו, כל היכא דהוה מחי רבי אלעזר הוה מסי רבי שמעון, אמר לו בני די לעולם אני ואתה".

וצריך להבין, מה הביא להשינוי בשנה הי"ג, דהרי כשיצאו לאחר השנה הי"ב וראו אנשים החורשים וזורעים, אמרו "מניחין חיי עולם ועוסקים בחיי שעה". ואילו לאחר שיצאו בשנה הי"ג אמר רבי שמעון לבנו "די לעולם אני ואתה", והיינו, שהסכים להנהגת שאר העולם.

וצריך ביאור מה הביא לשינוי זה. ואדרבה: הרי בשנה הי"ג הוסיף ונתעלה בתורה ובקדושה, ולכאורה היה צריך להיות אז ביתר פרישות והתעלות מן העולם, וכיצד דוקא אז הסכים להנהגת העולם בחרישה ובזריעה?

ב. ויובן זה בהקדים ביאור כללי בענינו של רשב"י:

דהנה, ידוע גודל מעלתו וקדושתו של רשב"י, שאמר (זהר ח"ג רפח, א) "בחד קטירא אתקטנא ביה בקב"ה", שהיה מקושר לקב"ה באופן נעלה ביותר.

וכן איתא בירושלמי (סנהדרין פ"א ה"ב) שכאשר ר' עקיבא הסמיך את תלמידיו ר' מאיר ור' שמעון הוא אמר: "ישב ר' מאיר תחילה. נתכרכמו פני ר' שמעון, אמר לו ר' עקיבא דייך שאני ובוראך מכירין כוחך".

והיינו, שכ"כ גדלה מעלתו של רשב"י עד שאפילו תלמידיו ר"ע לא יכלו להכיר בה. דבנוגע לר' מאיר איתא בגמ' (עירובין יג, ב. נג, א) "שלא יכלו חבריו לעמוד על סוף דעתו" (מצד עומק דעתו), אבל מ"מ הבינו את מעלתו שלכן הי' צ"ל ש"ישב תחילה". משא"כ בנוגע למעלתו של ר' שמעון שכ"כ גדלה עד שלא הי' להם בה הכרה כלל, ורק ר"ע שעבודת ה' שלו היתה נעלית ביותר, לכן רק "אני - ר"ע - ובוראך מכירין כוחך". ומכל זה מובן שרשב"י הי' נעלה באין-ערוך משאר בני דורו.

ולפי"ז לכאורה העלי' והשמחה דיום הסתלקותו - ל"ג בעומר - נעלית מאוד, ואינה שייכת לאחרים.

ברם, מצינו אשר מסופר (פע"ח שער ספה"ע פ"ז. שו"ע האריז"ל כוונת העומר ג) על אחד מתלמידיו האריז"ל שהיה נוהג לומר בכל יום תפילת "נחם" (דתשעה באב) מפני אבלותו על החורבן, וכשבא בל"ג בעומר להשתטח על ציון הרשב"י במירון, הנה כשאמר "נחם" הקפיד רשב"י על כך (מפני שזהו "יום שמחתו" דרשב"י), ועד שהקפידא הזיקה לו.

והטעם שהקפיד רשב"י על אמירת נחם יובן ע"פ מ"ש בדרושי חסידות (הובא בפלח הרמון שמות ע' ז, בשם רבינו הזקן) שרשב"י היה מאותם נשמות גבוהות שלגביהם לא היה קיים ענין החורבן, ובמילא אין מקום להרגיש את צער החורבן ביום שמחתו.

ומכל זה נראה, שאע"פ של"ג בעומר הוא יום נעלה מאוד, כי זהו יום שמחתו דרשב"י שגדלה מאוד דרגתו וקדושתו, מ"מ הנה שמחה זאת שייכת לכולם, ואפילו למי שאינו נעלה מענין החורבן (שלכן אמר בכל יום "נחם"), דגם הוא לא היה צריך להצטער ביום שמחת הילולא דרשב"י.

וחזינון מהא, דענינו של רשב"י הוא לחבר ב' קצוות - להביא את הענינים הגבוהים ביותר - ועד למדרגה ד"בחד קטירא אתקטרנא" - עד למטה מטה ביותר.

ג. חיבור ב' קצוות אלו אצל רשב"י, מצינו גם בלימוד התורה ובפסקי דינים שלו:

דהנה, בגמ' ברכות (לה, ב) איתא: "תנו רבנן, ואספת דגנך מה תלמוד לומר, לפי שנאמר "לא ימוש ספר התורה הזה מפיו" (יהושע א, ח) יכול דברים ככתבן, תלמוד לומר "ואספת דגנך" הנהג בהן מנהג דרך ארץ, דברי רבי ישמעאל. רבי שמעון בן יוחי אומר אפשר אדם חורש בשעת חרישה וזורע בשעת זריעה וקוצר בשעת קצירה ודש בשעת דישה וזורע בשעת הרוח תורה מה תהא עליה. אלא בזמן שישראל עושין רצונו של מקום מלאכתן נעשית על ידי אחרים. . ובזמן שאין ישראל עושין רצונו של מקום מלאכתן נעשית על ידי עצמן".

ובהמשך לזה אומרת הגמ': "הרבה עשו כרבי ישמעאל ועלתה בידן כרבי שמעון בן יוחי ולא עלתה בידן". והיינו, שסדר ההנהגה דרשב"י הוא נעלה מהגבלת העולם, דהעולם אינו יכול

לסבול סדר כזה, שלכן "הרבה עשו . . כרשב"י ולא עלתה בידן".

ועם כל זה – אף שרשב"י עצמו היה נוהג בסדר של התעלות מן העולם, והיתה "תורתו אומנותו" (שבת יא, א) – הנה מצינו שאומר (מנחות צט, ב) ש"אפילו לא קרא אדם אלא קריאת שמע שחרית וערבית קיים לא ימוש".

והיינו, שכאשר אדם אינו יכול בשום אופן ללמוד תורה כל היום, אם משום שהוא עסוק על פי תורה, או משום שהוא עם הארץ, הרי לא רק שהוא פטור מלימוד תורה כל היום, ד"אונס רחמנא פטריה", אלא שהוא אכן מקיים על ידי קריאת שמע את המצוה של לימוד התורה, ובאופן של "לא ימוש" (וראה בהל' ת"ת לרבינו הזקן (בקונטרס אחרון פ"ג) שמתרץ הסתירה שיננה, לכאורה, בין ב' מאמרים אלה של רשב"י).

וזהו כוחו דרשב"י, להמשיך מהדרגא הגבוהה ביותר שבתורה – "לא ימוש" כפשוטו – גם למי שאינו יכול ללמוד יותר מאשר "פסוק אחד שחרית ופסוק אחד ערבית", שגם א"י, בתורה שהוא לומד, תהא נמשכת בחינת נצחיות התורה.

ד. ע"פ יסוד זה נבוא לבאר השאלה דלעיל:

דהנה, מה שהיה בכח רשב"י להמשיך הענינים הגבוהים עד לאנשים ולדרגות הכי נמוכות, הנה כל זה הוא דוקא בשל היותו גבוה ביותר, דדוקא ע"י זה היה לו הכח להמשיך עד למטה מטה ביותר.

ולכן, דוקא לאחר השנה ה"ג שהיה במערה, שאז נתעלה בעילוי רב ועצום, הנה דוקא אז "כל היכא דהוה מחי ר' אלעזר" – כל מקום שהיה ר"א מעניש על ההנהגה של חרישה וזריעה כו' – "הוי מסי ר' שמעון", דלא רק שרשב"י לא העניש על כך, אלא הוא אף ריפא את מה ש"מחי ר' אלעזר".

ויתירה מזו: בגמרא (שבת שס) מסופר שבצאתו מן המערה שאל "איכא מילתא דבעי לתיקוני", והיינו, שלא רק שהמשיך הקדושה ונצחיות התורה בעולם, אלא אף עסק לתקן העולם, שגם במקומות שאינם טובים תומשך הקדושה (וכמו מה שתיקן בפועל – שטיהר מקום מטומאה ע"מ שיהיה מקום דירה לכהנים). ומדויק הוא בל' הגמ', שרשב"י אמר "הוא" ואתרחיש ניפא איזיל איתקן מילתא", דמצד שהי' נס, שהוא גילוי נעלה ביותר של הקב"ה שאינו מוגבל בהגבלות הטבע, אלא שולט עליו, לכן הי' אז הכח לתקן את המטה – העולם.

ואת כל זה פעל רשב"י דוקא לאחר השנה י"ג – שנתעלה בעילוי אחר עילוי בלימוד התורה – דדוקא כשנתעלה לדרגא הגבוהה ביותר יכול הוא להמשיך זה גם בדרגה הנמוכה ביותר (כנ"ל).

(ע"פ לקוטי שיחות ח"ג עמ' 1002 ואילך)

הוציא אור תעלומה

פעולת רשב"י בגילוי הברכה גם בענינים דהיפך הברכה

מצינו בהנהגתו של רשב"י ב' קצוות: תכלית העילוי מחד גיסא, "תורתו אומנותו" וכו', ולאידך גיסא – ירידה לפועל גם במקום המטה, ואף התעסקות בפועל בתיקון העולם.

וטעם הדבר – מכיון שתכלית הכוונה דלימוד התורה (בדרגא הכי נעלית) היא, שהדבר יביא לידי מעשה בפועל. שכן, אע"פ שר"ע אמר "תלמוד גדול" (קידושין מ, ב. ויש"ג), הרי בסופו של דבר "נמנו וגמרו" ש"תלמוד גדול, שהתלמוד מביא לידי מעשה", והיינו, שהגדלות דתלמוד היא מפני ש"מביא לידי מעשה", ולא עוד, אלא שלעתיד לבוא יהי' פסק ההלכה ש"מעשה גדול" (אמרי בינה שער הק"ש פצ"ה ואילך. ועוד).

ויש להוסיף, שפעולתו של רשב"י בעולם היא אפילו במקום תחתון ביותר:

מסופר בגמרא (מו"ק ט, ב) שרשב"י שלח את רבי אלעזר בנו, בקטנותו, לרבי יונתן בן עמסי ורבי יודא בן גרים כדי שיברכוהו, ואמרו לו לשונות שבגלוי נראים כהיפך הברכה, עד שרשב"י גילה והסביר לו ש"הנך כולהו ברכתא נינהו".

והיינו, שגם במקום כזה שבגלוי רואים ענין של היפך הברכה, ועד כדי כך, שאפילו ר' אלעזר, בנו של רשב"י [שהגיע לדרגא נעלית ד"בני עלי"] (סוכה מה, ב. סנהדרין צו, ב. וראה תניא פ"י), ומזה מובן שגם בקטנותו (בעת מאורע ה"ל) הי' כבר בדרגא עליונה], לא ראה כי אם ענין של היפך הברכה, שמזה מובן גודל ההעלם וההסתר שבזה – הנה גם בדרגא תחתונה כזו פועל רשב"י ומגלה ענין של ברכות בגלוי ממש.

ובזה רואים עד כמה מודגש אצל רשב"י הפעולה בעולם, עד כדי כך, שפועל במקום הכי תחתון – להפוך ענינים שבגלוי הם היפך הברכה, שיהיו גם הם באופן של ברכה בגילוי.

(תורת מנחם - התועדויות ד'תשמ"ו ח"ג עמ' 381)

זכה זרבים זיכה

פעולת רשב"י גם באלו הנמצאים במעמד ומצב ירוד

מסופר במדרש (שמו"ר פנ"ב, ג. שוחר טוב פ' צב. יל"ש משלי רמז תתקסד): "מעשה בתלמיד אחד של ר"ש בן יוחאי שיצא חוצה לארץ ובא עשיר, והיו התלמידים רואין אותו ומקנאין בו והיו מבקשים הן לצאת לחוצה לארץ, וידע ר"ש והוציאן לבקעה אחת. . ונתפלל ואמר בקעה בקעה מלאי דינרי זהב, התחילה מושכת דינרי זהב לפניהן".

ולכאורה הדבר דורש ביאור: מכיון שראה רשב"י שהעדר העשירות מפריע להם ללימוד

התורה, מדוע לא הסביר להם ופעל עליהם שיהיו בדרגא ומצב שהעדר העשירות לא יפריע להם ללימוד התורה [נע"ד המצב שיהי' לעתיד לבוא ש"כל המעדנים מצויים כעפר" (ל' הרמב"ם הל' מלכים בסופן), וכהפירוש בזה, שטעמם וחשיבותם של ה"מעדנים" לא תהי' אלא "כעפר"]?

אלא הביאור בזה – שרשב"י דאג גם לתלמידים הנמצאים במצב זה, עוד קודם שיבואו לידי מעמד ומצב נעלה יותר (שלא יפריע להם העדר העשירות), שגם הם יוכלו ללמוד מתוך מנוחה. ובזה חזינן הנהגתו דרשב"י וגודל מעלתו באהבת ישראל, ש(הגם שהוא עצמו הי' בדרגה גבוהה ביותר) דאגתו היתה גם עבור אלו שאינם בתכלית השלמות.

וי"ל שנרמז זה גם בדיוק הלשון "בקעה" – מקום נמוך כפשוטו, המורה על מצב ירוד נע"ד לשון חז"ל (עירובין ו, א. וש"נ) "בקעה מצא וגדר בה גדר", היינו, שדאג והשתדל גם עבור אלו שנמצאים במצב ירוד, בדוגמת "בקעה".

(תורת מנחם - התוועדות ה'תשר"מ ח"ג עמ' 1733) יכול לפטור העולם

בין רשב"י לשאר הצדיקים בפעולה בעולם

ביאור מאמר רשב"י "יכול אני לפטור את העולם כולו מן הדין"; ביאור מעלת יום ההילולא דרשב"י על ימי הסתלקות שארי צדיקים

איתא בסוכה (מה, ב) "אמר חזקיה א"ר ירמיה משום רשב"י יכול אני לפטור את כל העולם כולו מן הדין מיום שנבראתי עד עתה ואילמלי אלעזר בני עמי מיום שנברא העולם ועד עכשיו". דלכאור' צריך להבין במה הי' כח דרשב"י גדול משארי צדיקים, שדוקא הוא אמר שיכול לפטור העולם כולו מן הדין, ולא מצינו כן באף צדיק אחר.

ולכאור' הי' אפשר לבאר, דלרשב"י דוקא הי' צער ויסורי שבתו במערה, דפשוט שישורים אלו לא הגיעו לו בעוונותיו ח"ו, כי אם מפני מעשי הדור, ומצד זה יכל להגן על הדור בזכות יסוריו.

אך עדיין אינו מובן, דהרי היו צדיקים נוספים בעלי יסורים גדולים ביותר, ואעפ"כ לא מצינו שהיתה להם האפשרות לפטור כל העולם מן הדין. ולדוגמא: ר"א בנו של רשב"י, שהי' עימו בצער המערה, ואעפ"כ בשעה שאמר ר"ש שיכול לפטור העולם מן הדין, הוסיף "ואלמלי אלעזר בני וכו'" – דמוכח מזה שלא יכל לצרף את ר"א בנו, אעפ" שהי' עימו ביסורי המערה, אף שלענין בני עלי' שבדור, ש"הן מועטין", אמר ד"אם שנים הן אני ובני הן"! ואעפ"כ לענין לפטור את העולם כולו לא הי' יכול לצרפו?

ומוכח מזה דזה שהי' יכול לפטור את העולם כולו מן הדין היתה מטעם אחר, ולא מצד צער המערה.

וע"כ נראה לבאר בדרך אפשר באור"א, ובהקדים הא דמצינו ענין יוצא מן הכלל אצל רשב"י,

שדוקא יום ההסתלקות שלו נקרא בשם "יום הילולא", שמורה על שמחה גדולה ביותר שהיא בדוגמת שמחת החתונה (ראה זהר ח"ג (אד"ז) רצא, א. רצו, ב. ובוהר ח"א ריח, א הוסיף וכתב "הילולא רבא דר' שמעון").

ומבואר בתורת החסידות, דענין זה הוא חידוש שהי' דוקא אצל רשב"י. דאף שבכל צדיק ישנה שמחה ("הילולא") גדולה בעת עלות נשמתו למעלה, מפני שנשמתו מתעלית למעלה בעילוי אחר עילוי (כמבואר בס' התניא אנה"ק סי' ז"ך) – אך אי"ז פועל שמחה למטה, אצל תלמידיו וכו'; משא"כ גבי רשב"י שהמשיך את השמחה למטה, דנעשה יום הילולא ושמחה גם בעוה"ז.

והחילוק בין רשב"י לשארי צדיקים בזה יובן ע"פ מ"ש בתניא שם, דיש ב' אופני הארה שמאיר הצדיק לתלמידיו לאחר הסתלקותו: דיש הארה שהיא בבחי' מקיף בלבד, המכנסת בלבם של תלמידיו הרהורי תשובה; ויש הארה נעלית יותר המתלבשת בפנימיותם, דאינו פועל רק הרהורי תשובה, אלא מעורר ג"כ הענינים דאמונה, יראה ואהבה.

ועפ"ז יש לבאר, דשארי הצדיקים, כיון שעיקר עסקם הי' בנגלה דתורה, הרי עבודתם בגילוי לא היתה בההארה הפנימית הנ"ל באמונה יראה ואהבה, ולכן אין נמשכת הארה מהם למטה לאחר הסתלקותם שיאיר בתלמידיהם בפנימיות; משא"כ רשב"י שעסק בפנימיות התורה, וגם בגילוי היתה עבודתו בההארה הפנימית הנ"ל, הרי פעל עי"ז שיהי' גילוי והארה ממנו למטה גם לאחר הסתלקותו, ולכן, יום הסתלקותו, בו מתעלה בעילוי אחר עילוי, נעשה "יום שמחתו" גם למטה.

ונמצא, שזה שיום הסתלקותו של רשב"י דווקא הוא יום שמחה גם למטה, אצל כל ישראל, הוא מכיון שחידושו של רשב"י הוא שעסק בפנימיות התורה, ובכוחה של פנימיות התורה לפעול גם על המטה ביותר.

ועפ"ז י"ל שזהו גם הטעם ע"ז שדווקא רשב"י הי' ביכלתו "לפטור את העולם כולו מן הדין", כי שאר הצדיקים אף שנעלים הם ביותר אין ביכלתן לפעול גם על אלו הנמוכים ביותר, וביכלתם להגן רק בנוגע להדין למעלה, או על עצמם, משא"כ רשב"י מכיון שעסק בפנימיות התורה הי' ביכלתו לפעול ולפטור ולהעלות גם אלו הנמוכים ביותר. וגם למטה כפשוטו.

(ע"פ מאמר ושיחת ל"ג בעומר ה'תש"ל)

במערת צורים שעמדת

ההוראה שלמדים מזה שנתחבא רשב"י במערה

ידוע המעשה המסופר בגמרא (שבת לג ב, וכן בזהר) אודות רשב"י, שבזמנו שלטה מלכות רומי וגזרה עליו מפני סיבה גזירת מיתה. בשמעו זאת נטל רשב"י את בנו יחידו רבי אלעזר וברח והסתתר עמו במערה, ובכל משך זמן שהותם שם למדו תורה יחדיו.

ועל ידי זה זכו, דכל זמן היותם במערה סיפק להם הקב"ה פרנסתם ללא כל טירחא, ובצאתם מהמערה - נוסף לכך שגזירת המיתה נתבטלה - נעשו למנהיגי ישראל בדורם וגם לכל הדורות הבאים.

והנה תורה מלשון "הוראה" (ראה זח"ג נג, ב), ולכן ככל ענייני התורה יש גם בסיפור זה הוראה ולימוד כיצד להתנהג גם בזמנינו. והעניין הוא, דאמנם בתקופה זאת שאנו חיים בה אין גזירות בכלל, ובפרט גזירת מיתה ח"ו, אבל קיימת גזירה עיקרית - גזירת היצר הרע, שרצונו להפריד בין בני ישראל לתורה, שהיא "חיינו ואורך ימינו", ומחפש דרכים כיצד להחליש לקרר ולנתק ח"ו את היהודי מהתורה ומצוותיה.

וזהו הלימוד וההוראה מהסיפור אודות רשב"י ובנו, שהסתרו במערה ולמדו תורה:

כאשר יהודי מרגיש ואפילו רק חושד, שהיצר הרע רוצה לגזור עליו גזירה שתגרום להחליש את הקשר שלו עם התורה ומצוותיה, אזי העצה הראשונה והיחידה להינצל מגזירתו ולגרום לביטולה היא להסתגר במערה. היינו לקבוע זמן בכל יום בו הוא מתנתק ומתבדל מהיצר הרע ומכל מה שקשור אליו, ולומד תורה בהתמדה ובשקידה.

ואז בטוח - כפי שהיה בנוגע לרשב"י ובנו בהיותם במערה - שהקדוש ברוך הוא ימציא לו את פרנסתו והנצרך לו, וזמן זה שהקדיש ללימוד התורה יהיה הכנה ראויה לכך שבבוא הזמן יתפוס את מקומו בתור מנהיג ומורה דרך בסביבתו.

(ע"פ תורת מנחם חמ"ו עמ' 183 ואילך)

דבריו עושים פירות

ירידת גשמים ע"י דרוש בתורה

ביאור החילוק בין רשב"י שהמשיך ירידת גשמים ע"י לימוד התורה לשאר התנאים שהוצרכו להתפלל על זה

"תניא אמר רבי יוסי, זמנא חדא הוה צריכא עלמא למטרא, אתו לקמיה דרבי שמעון . . פתח ואמר (תהלים קלג, א) שיר המעלות הנה מה טוב ומה נעים שבת אחים גם יחד וכו' [ועי' אתי מיטרא]"

(דבר ח"ג נג, ב)

הנה נודע מעשה דחוני המעגל (מתני' תענית פ"ג מ"ד) "שאמרו לו לחוני המעגל, התפלל שיירדו גשמים . . עג עוגה והתפלל בתוכה". ומצינו חילוק עיקרי בין המשכת הגשמים ע"י רשב"י להמשכת הגשמים דחוני המעגל: דאצל חוני המעגל, הנה בתחילה "התחילו הגשמים מנטפים, אמר לא כך שאלתי אלא גשמי בורות שיחין ומערות. ירדו בזעף, אמר לא כך שאלתי, אלא גשמי רצון, ברכה ונדבה", ורק אז "ירדו כתקנן", ואילו רשב"י פעל ירידת הגשמים כתיקנן מיד בלי שום יגיעה.

וצריך להבין מפני מה הוצרך חוני המעגל להתייגע ולבקש כמה פעמים, ואילו רשב"י פעל ירידת הגשמים בניחותא ומבלי להתייגע.

והביאור בזה, דהנה בעבודת האדם לקונו ישנם ב' אופני עבודה כלליים:

אופן אחד הוא, שבכדי לתקן ולברר את הנפש הבהמית, צריך האדם להאחז עמה על ידי שמתלבש בה ומתעסק עמה. וכמו בשני אנשים שמתאבקים זה עם זה, שהם אחוזים ודבוקים זה בזה וכל אחד מתאמץ להכניע את זולתו, כן הוא גם בעבודה ה', שנפש האלקית מתאבקת עם הנפש הבהמית על מנת לנצחה, ונפש הבהמית אף היא מתגברת כנגדה, ורק מצד הכחות שנותן הקב"ה לנפש האלקית הרי היא מתגברת על נפש הבהמית (כמשנ"ת באורך מזה בס' שערי תשובה לאדמו"ר האמצעי מט, א). ועבודה זו היא בעיקר בשעת התפלה, וכדאי בזה"ק (הובא בלקו"ת ר"פ תצא

תורתו מגן לנו

יג

ובכ"מ. וראה זהר ח"א רמ, ב. ח"ג רמג, א) "שעת צלותא שעת קרבא".

אמנם, ישנו אופן נוסף בו הבירור והתיקון הוא בדרך מנוחה ושלום, וזה נעשה ע"י לימוד התורה. דבשעה שאדם לומד תורה, הנה כאשר נפסק הדין שדבר זה הוא כשר טהור ומותר, הרי זה פועל בדרך ממילא שהדבר הנדון יעלה לקדושה. וכן לאידך, כשנפסק עליו לאיסור, הרי הפסק דתורה פועל שדבר זה נדחה מתחום הקדושה. א"כ הרי בבירור ותיקון זה שע"י לימוד התורה, אין הוא צריך להלחם עם הרע, אלא ע"י לימודו מתברר העולם ונתקן בדרך-ממילא.

ומעתה יובן החילוק בין אופן ירידת הגשמים ע"י אמירת הדרוש דרשב"י, שמיד ירדו כתיקונם, לירידת הגשמים ע"י תפילת חוני המעגל, שירדו רק לאחר כמה תפילות ובקשות:

כיון שירידת הגשמים אצל רשב"י, היתה ע"י אמירת דרוש בתורה, שהפעולה שנעשית בעולם ע"י התורה היא בדרך מנוחה – בלי מלחמה והתעסקות, הרי המשיך ירידת הגשמים מיד כתיקנם;

משא"כ חוני המעגל שהמשיך הגשמים על ידי תפלה, שפעולת התפלה היא בדרך מלחמה והתעסקות עם הרע, הרי גם לאחר שירדו הגשמים ה"י צריך עדיין להתאים את השפע לעולם. ולכן הוצרך להתפלל על כך כמה פעמים, עד שהיתה ההמשכה כראוי בעולם.

* * *

והנה, מכאן נמצא חילוק יסודי בין הורדת גשמים ע"י רשב"י לבין הורדת גשמים ע"י שארי תנאים, דהנה נוסף על תפילת חוני המעגל על ירידת הגשמים דלעיל, מצינו כן גם בתנאים אחרים שהוצרכו להתפלל כדי להוריד גשמים, וכגון מה דא"י בתענית (כה, ב) שר' עקיבא (שהיה רבו של רשב"י) ירד לפני התיבה והתפלל על הגשמים; ואילו רשב"י המשיך ירידת הגשמים ע"י אמירת דרוש בתורה.

והא גופא טעמא בעי, מהו אליבא דאמת הטעם שרשב"י המשיך הגשמים ע"י דברי תורה, ואילו גבי שאר התנאים מצינו שהמשיכו הגשמים ע"י תפילתם?

ויש לבאר זה בהקדים המבואר בדא"ח דבשפע היורד מלמעלה ישנם ב' אופנים: כפי שנמשך ע"י תפלה, וכפי שנמשך ע"י ברכה.

והחילוק ביניהם, דההמשכה שע"י תפלה היא באופן שהמתפלל הוא למטה ומבקש שישפיעו לו מלמעלה (מלמטה למעלה); משא"כ ההמשכה שע"י ברכה היא באופן שהמברך [יש לו כח לברך, וע"ד אברהם אבינו שאמר לו הקב"ה הברכות נתונות לך (במדבר פ"א, ב)] הוא למעלה מהשורש שממנו נמשכת הברכה, וממשיך אותה מלמעלה למטה. ובזה ישנה מעלה בהמשכה שע"י ברכה, דברכת הצדיק היא בדרך ציווי, דלהיותו למעלה ממקור ההמשכה יש בכוחו לצוות ע"ז, ובאופן שבודאי תתקיים הברכה (משא"כ בתפלה, שאפשר שתומשך ההשפעה ואפשר שלא).

אמנם, ישנה גם מעלה בהמשכה ע"י תפלה לגבי ההמשכה שע"י ברכה: דהברכה ממשיכה רק מה שישנו כבר בהמקור האלקי, אך בההמשכה שע"י תפלה, הנה גם כשלמעלה אין ההשפעה

ח"ו במקור, ועד שנגזר עליו שיהיה חולה ח"ו וכיו"ב, הרי ע"י תפלה יכול לשנות הגזירה. וכהלשון השגור בתפלה "יהי רצון", היינו דע"י התפלה פועלים שיתעורר רצון חדש בשמיא, ויומשך שפע חדש שלא הי' קודם לכן בהמקור האלקי.

[והטעם לזה שדוקא ע"י התפלה – שהיא מלמטה למעלה – ניתן לפעול המשכה חדשה, הוא כמש"נ "למעשה ידיך תכסוף" (איוב יד, טו), דחביב אצל קוב"ה מעשה הנבראים, ולכן יש מעלה דוקא בעבודה שמצד המטה].

והנה, בתורה ישנם ב' המעלות – הן המעלה דברכה (שההשפעה תומשך בוודאי), והן המעלה בתפלה – דבכח התורה ניתן לפעול שינוי בעולם, כפי שנעשה ע"י תפלה, וכדאיא בירושלמי (נדרים פ"ו ה"ח) גבי בת שלש שנים ויום א', שאם עיברו ב"ד את החודש בתול' חוזרין, דמזה משמע דבכח התורה לפעול שינוי בעולם. ולאידך, שינוי זה שנעשה ע"י התורה הוא באופן וודאי כבברכה.

[ואכן מצינו בכמה תנאים שפעלו שינוי בעולם ע"י עסק התורה שלהם בדרך ממילא, וכמו ברבי פינחס בן יאיר שבדרכו לקיים מצות פדיון שבויים פגע בנהר גינאי ונמנע ממנו לחצות אותו, וציוה עליו "גינאי נהרא חלוק לי מימין" (חולין ז, א), ובכח עסק התורה שלו פעל הציווי חלוקת הנהר]

והנה עם היות שבעסק התורה כלולים ב' המעלות של תפלה וברכה כנ"ל, אך בכ"ז יש מעלה בתפלה לגבי תורה: השינוי הנעשה בעולם ע"י התורה הוא רק כאשר מצד חכמת התורה צריך להיות שינוי, ואילו בהמשכה הנעשית ע"י תפלה, הנה גם כשמצד חכמת התורה אין צריך לרדת גשם, מ"מ ע"י התפלה יכול להתעורר רצון חדש וירד גשם, אע"פ שמצד התורה כבר נקבע שאי"ז הזמן יירידת גשמים. ועפ"ז מובן מה שהתנאים פעלו ירידת הגשמים ע"י התפלה, דרך בכח התפלה לפעול שגם כשמצד התורה העולם לא ראוי לגשם, ירד גשם.

אך אעפ"כ המשיך רשב"י ירידת הגשמים ע"י אמירת דרוש בתורה, והוא משום שבפנימיות התורה – רזין דאורייתא נמשכת גם הדרגא שלמעלה מהתורה (מה שנמשך בד"כ ע"י תפלה), ולכן פעל רשב"י – להיותו "מארי רזין דאורייתא" – ירידת הגשמים ע"י אמירת דרוש בתורה.

(ע"פ מאמר ד"ה פדה בשלום (התועדויות תשד"מ ח"ב עמ' 593) ומאמר ד"ה הנה מה טוב מלוקט ח"ד)

כיצד נמשך הגשם על ידי אמירת תורה

ידוע סיפור הזהר: "זימנא חדא הוה צריכא עלמא למיטרא, אתו לקמיה דרשב"י. פתח ואמר: "שיר המעלות הנה מה טוב ומה נעים שבת אחים גם יחד וכו'", ואתא מיטרא" (זהר ח"ג נט, ב). והיינו שרשב"י פעל ירידת גשמים על ידי זה שאמר דרוש בתורה על הפסוק הנה מה טוב ומה נעים שבת אחים גם יחד.

תורתו מגן לנו

טו

והנה ידוע במעלתו של רשב"י ד"תורתו אומנתו". וכדאיתא בגמרא (שבת יא, א) "מפסיקין לק"ש ואין מפסיקין לתפילה. . כגון ר"ש בן יוחאי וחבריו דתורתן אומנתן". ומבואר בזה (ראה תורת מנחם ספר המאמרים ע' רעא ובהנסמן שם בהערה) דכל פעולותיו של רשב"י בעולם - כולל פעולה זו דירידת הגשמים - היו ע"י לימוד התורה שלו, "אומנתו".

ויש לומר, דבהפסוק "הנה מה טוב ומה נעים שבת אחים גם יחד" ישנו קשר מיוחד לעניין ירידת הגשמים, ולכן דווקא על ידי שאמר רשב"י דרוש בתורה בפסוק זה, פעל ירידת הגשמים. וע"ד משל מבעל אומנות כפשוטו, די ש לו כלים מכלים שונים בהם הוא נעזר לצורך מלאכתו, ובכל עניין הוא משתמש בכלי הכי מתאים למלאכה שעושה. וכך גם בענייננו, לצורך ירידת הגשמים הוצרך רשב"י למצוא עניין בתורה השייך לירידת גשמים דווקא.

ויש לומר בביאור העניין:

ירידת גשמים קשורה לעניין של דין, וכמאמר רז"ל (תענית ח, ב) "קשה יומא דמיטרא כיומא דדינא". ולכן כדי לפעול ירידת גשמים למרות עניין הדין שישנו, צריך לכוח מיוחד.

והעצה לזה היא בעזרת כוח ומעלת הציבור, כמאמר רז"ל על תפילת הציבור: "אין הקב"ה מואס בתפילתן של רבים, שנאמר הן א-ל כביר ולא ימאס" (ברכות ח, רע"א).

ובביאור מעלת תפילת הציבור יש לומר, דבתפילת היחיד שמתפלל ועומד לפני הקב"ה ביחידות ובפני עצמו יש מקום לפעמים לעניין של דין בהתאם למעמדו ומצבו הפרטי של המתפלל, אם הוא ראוי שתתקבל תפילתו או לאו. אמנם לזאת מועילה תפילת הציבור, דע"י הצטרפות כמה יהודים יחדיו נעשים למציאות אחת של ציבור המתפלל, ולכך אין מקום לעניין של דין על ההנהגה הפרטית של היחיד. וע"ד שאומרים בברכת שים שלום בשמו"ע: "ברכנו אבינו, כולנו כאחד", שהכלי לברכותיו של הקב"ה הוא עניין האחדות "כולנו כאחד", וכך הוא בענייננו:

הפסוק "הנה מה טוב וכו'" מדבר בעניין אהבת ישראל: "שבת אחים גם יחד", באופן של "מה טוב ומה נעים" - בסבר פנים יפות. וע"י שאמר רשב"י תורה בפסוק זה, פעל אהבת ישראל והתאחדות כמה וכמה בני ישראל למציאות אחת.

ולכן מובן הסיבה שאמר רשב"י תורה על פסוק זה דווקא, דע"י שפעל אחדות בבני ישראל גרם שלא יהיה עניין של דין, ואזי ירדו גשמים.

(ע"פ תורת מנחם חמ"א עמ' 148 ואילך)

היא מאירת עינינו

השמחה בהסתלקותו

הסתלקותו של רבי שמעון בר יוחאי היתה באופן שונה מהסתלקותו של משה רבינו. דעל משה רבינו איתא שניסה והשתדל בכל מיני אופנים להישאר בעולם הזה, עד שהוצרך הקב"ה לומר לו "רב לך, על תוסף עוד דבר אלי בדבר הזה" (דברים ג, כו), וכדאיתא במדרשים (ספרי ר"פ ואתחנן ועוד) אודות גודל ההפצרות והוויכוחים של משה רבינו שלא להסתלק מהעולם הזה, ולכן נקבע יום הסתלקותו ליום תענית.

משא"כ בנוגע לרשב"י, שהיה בעת ההסתלקות בתנועה של שמחה ובפנים צהובות, ונסתלק מהעולם באומרו את הפסוק "חיים עד העולם" (ראה זח"ג רצו, ב), שענינו הוא היפך עניין ההסתלקות. ולכן נקבע בישראל ליום שמחה, וכידוע הסיפור (מובא בפע"ח שער ספיה"ע פ"ז) שהקפיד רשב"י על ר' אברהם הלוי שאמר תפילת "נחם" על החורבן בל"ג בעומר, יום שמחתו. ויש לבאר הטעם הפנימי לכך:

סיבת המיתה בעולם התחילה מאז חטא "עץ הדעת", שלכן נקנסה בגללו מיתה לאדם הראשון ולזרעו לכל הדורות, וכמ"ש (בראשית ב, יז) "כי ביום אכלך ממנו מות תמות", משא"כ מצד "עץ החיים" לא שייך עניין המיתה. ועוד זאת, דאפילו לאחר חטא עץ הדעת היה בכוחו דעץ החיים להמשיך חיים גם למי שאכל מעץ הדעת ושייך לעניין המיתה. וכמ"ש (שם ג, כב) "פן ישלח ידו ואכל גם מעץ החיים, וחי לעולם".

וע"ד מ"ש בנוגע למי מרה, דאף ש"לא יכלו לשתות מים ממרה כי מרים הם", בכל זאת על ידי שהיה "ויורהו ה' עץ וישלך אל המים", נעשה "וימתקו המים". ואיתא בזוהר "אין עץ אלא תורה, כדכתיב עץ חיים וגו'" (זח"ב ס, רע"ב). היינו, שפעולת "עץ החיים" היא, שאפילו במים המרים נעשה וימתקו המים.

והנה בזוהר (רע"מ זח"ג קכד, ב) נקראת פנימיות התורה בשם "אֵילֵּנָא דחַיִּי", עץ החיים, ואם כן

עניינה הוא לפעול שיהיה "וחי לעולם" גם במקום שהוא "עץ הדעת", דהיינו להפוך את עניין המיתה לחיים, ואפילו מקום כזה שער עתה לא היה שייך לשתות שם "כי מרים הם" הנה גם שם "וימתקו המים".

והנה ידוע דרשב"י גילה את פנימיות התורה "עץ החיים", באופן נעלה ביותר (ונוסף לכך חיבר והמשיך את פנימיות התורה בנגלה דתורה (ראה בכ"ז תורת מנחם ספר המאמרים ח"ג ע' רעז)). ומכיון שזה היה כל עניינו, להמשיך את עץ החיים בכל עניין, לכן גם ההסתלקות שלו - עניין המיתה, עץ הדעת - אינו ענין של "מיתה", אלא ענין של שמחה ו"חיים", כיון שענינו של רשב"י הוא לפעול "וימתקו המים" גם במקום המיתה, ולהמשיך בכל מקום "חיים עד העולם".

(ע"פ תורת מנחם ח"ג עמ' 912 ואילך)

הנשמות שאצלם לא היה החורבן

ידוע הסיפור אודות ר' אברהם הלוי תלמידו של האריז"ל, שהי' אומר בכל יום תפלת "נחם", ונהג כך מרוב צערו על חורבן הבית ותשוקתו לבנין הבית דלעתיד. כשאמר "נחם" גם בל"ג בעומר במירון, הקפיד עליו רשב"י והדבר הזיק לו (פצ"ח שער ספה"ע פ"ז).

ויש לבאר תוכן המעשה:

מבואר בספרים אודות מעלת יום הסתלקות צדיקים, אשר ביום זה מתכנסים ונאספים כל מעשיו ועבודתו של הצדיק "אשר עבד כל ימי חייו" (דרושי ל"ג בעומר בסידור אדמו"ר הזקן דש, ב ואילך. שו, ב. וראה תניא אגרת הקודש סכ"ז וביאורו). ומצד זה ישנה מעלה ביום ההסתלקות אפילו על העבודה ד"כל ימי חייו", כי בעת ההסתלקות מתקבצים בשעתא חדא כל מעשיו דכל ימי חייו.

והנה, עניינו ועבודתו דרשב"י במשך חייו היה באופן של למעלה מהחורבן, כידוע (פלא הרמון שמות ע' ז) שישנם נשמות של יחידי סגולה שלגביהם לא הי' כלל ענין חורבן הבית, ואחד מהם הוא רשב"י.

ולכן, בבוא ל"ג בעומר יום הילולא דרשב"י, לא הי' לו - לר' אברהם הלוי - להרגיש את כל ענין החורבן. כיון שידע ענינו ומעלתו של רשב"י שהיה למעלה מענין החורבן, וגם ידע מרבו האריז"ל ענין זה שביום ההסתלקות מתקבצים כל מעשי הצדיק, לכן לא הי' צריך להרגיש את החורבן בל"ג בעומר. ולכן נענש ע"כ, מכיון שהצער והדאגה על חורבן הבית ביום ל"ג בעומר היתה בסתירה לגילויים של רשב"י ביום הסתלקותו, "יום שמחתו".

(ע"פ לקוטי שיחות ח"א עמ' 182 ואילך)

רמז ליום ל"ג בעומר ב"עד הגל הזה"

"גל" אותיות ל"ג (בעומר). יבאר דמהות ל"ג בעומר, שבו גילה רשב"י "מילין קדישין דלא גליאן עד השתא" מרומז ב"עד ה"גל" הזה"

א. ארו"ל (ראה תענית ט, א. זח"ג רכא, א) "ליכא מידי דלא רמיזא באורייתא". ועפ"ז מובן, שגם מהותו של ל"ג בעומר מרומז בתורה.

והנה עיקר ענינו דל"ג בעומר הוא זה שהוא יום פטירתו של התנא האלקי רבי שמעון בר יוחאי, ועפ"ז מובן שגם ענינו העיקרי של רשב"י מרומזת ומבוארת בתורה.

ומבאר רבינו הזקן (בעל התניא והשו"ע) (בסידור עם דא"ח דש, ג ואילך) דבפסוק "עד הגל הזה" (תולדות לא, נב) נרמז הענין דל"ג בעומר, ד"גל" אותיות "לג".

ויש להבין איך מרומזת בפסוק זה מעלתו וחידושו דרשב"י?

ב. ויש לבאר זה, בהקדים מעלתו וחידושו של רשב"י:

אף שמצינו שהרבה תנאים עסקו ב"רזי תורה" אך הם לא לימדו אותם, ועסקו בזה רק לעצמם (זח"ג קה, ב. וראה פסחים קיט, רע"א. חגיגה יג, א). ועד ששנינו (רפ"ב דחגיגה) "אין דורשין במרכבה [אפי'] ביחיד אלא א"כ כו'". וחידושו דרשב"י היתה בזה שלא רק שעסק ב"רזי תורה בעצמו אלא גם גי' אותם לאחרים.

ועד שביים הסתלקותו, לא רק שהוא עצמו השיג השגות גבוהות ביותר ב"רזי תורה, אלא גילה גם לתלמידיו "מלין קדישין דלא גליאן עד השתא" (אד"ז רפז, ב).

ואף שגם אז גילה לתלמידיו בלבד, ואף בתלמידיו גופא "נפקן כולהו" ונותרו רק יחידים, וגם ביניהם היו חילוקים ("רבי אבא יכתוב, ורבי אלעזר ברי יצני, ושאר חברייא ירחשון ב'בייהו" (אד"ז שם)) – מ"מ, הרי רשב"י הורה אז לכתוב את ה"מילין קדישין", דע"י שכתבם אז, נתגלו לאחר מכן לכל ישראל, ועד ד"תפרנסון מהאי חיבורא די'ך" (תקו"ז (ת"ו בסופו)) – שיכולים להבין ולהשיג רזי תורה אלו.

ולכאורה תמוה הדבר ביותר:

הרי החלק דפנימיות התורה, נקרא בתורה בשם "רזין דאורייתא" – והיינו, שע"פ תורה הם דברים שעליהם להיות באופן של "רז" (סוד והעלם), ועד שאפי' בזהר (רע"מ פנחס רכו, א) איתא "צריך לכסאה רזין דאורייתא", וכיצד גילה אותם רשב"י?

ג. ויש לבאר זה בהקדים ביאור הכתוב "עד הגל הזה", דכשרצו יעקב ולבן לעשות מחיצה ביניהם עשו "גל" שישמש כמחיצה ביניהם.

ולכאור' יש להבין למה השתמשו ב"גל" דווקא?

אלא שב"גל" ישנם ב' תכונות הפכיות: דאף שה"גל" משמש כהפסק בין עבר אחד לשני, אך לאידך - מזה שה"גל" מורכב מאבנים בודדות שמניחים אותם א' על השני (ולא כ'חומה' שאבני' מחוברות), מובן שאינו מפסיק לגמרי מין שני הצדדים.

ולכן השתמשו ב"גל" דווקא להראות, שאף שבכללות לא יעברו מעבר אחד להשני, אבל רק "לרעה אי אתה עובר, אבל אתה עובר לפרקמטיא" (פרש"י עה"פ).

והיינו, ש"גל" מראה שההפסק בין שני הצדדים אינו הפסק אמיתי, ולפעמים כשהעברה היא לטובה, מותר וצריך לעבור מצד א' למשנהו.

ד. ועפ"ז יובן זה שרשב"י גילה גם "רוזין דאורייתא".

כי הא דחלק זה שבתורה צריך להיות באופן של "רוז" ולא בגילוי, אינו דבר החלטי שכך צריך להיות תמיד, אלא זה כמו "גל" שלפעמים ולצורך מותר וחייבים לגלות גם חלק זה שבתורה.

וכדחזינן שכן יהי' לעתיד לבוא, שמכיון שאז יקויים היעוד (צפני' ג, ט) "ואת רוח הטומאה אעביר מן הארץ", ולא תהי' עוד כל נתינת מקום "לרעה" ח"ו, תתבטל יחד עם זה המחיצה שבין פנימיות התורה וגליא דתורה, וגם פנימיות התורה תבוא לידי גילוי.

ולכן רשב"י - ששרשו מבחי' משיח (סידור עם דא"ח שם שז, ב) גילה גם את פנימיות התורה, וחברה עם גליא דתורה, באופן כזה, שאין כל חשש להיפך הטוב ח"ו; ואדרבה, גילוי פנימיות התורה שחידש יביא את הטובה הגדולה ביותר - הגאולה העתידה ע"י משיח צדקנו.

ועפ"ז יובן שבפסוק "עד הגל הזה" מרומזת מהות מעלת יום זה, דביום פטירתו של רשב"י גילה את הסודות הכי נעלות (כנ"ל), דעיי"ז נזכה לגאולה העתידה שאז יתגלו "סוד טעמי' ומסתר צפונותי'" (רש"י שה"ש א, ב) ויקויים "גל עיני ואביטה נפלאות מתורתך" (תהלים קיט, ח).

(ע"פ לקוטי שיחות חלק ה עמ' 129 ואילך)

בו ביום פסקו מלמות

"שנים עשר אלף זוגים תלמידים היו לו לרבי עקיבא מנבת עד אנטיפרס וכולן מתו בפרק אחד מפני שלא נהגו כבוד זה לזה, והיה העולם שמם עד שבא ר"ע אצל רבותינו שבדרום ושנאה להם, ר"מ ור' יהודה ור' יוסי ורבי שמעון ורבי אלעזר בן שמוע והם הם העמידו תורה אותה שעה"

(יבמות סב, ב)

שבע שבתות סוד חמשים

ביאור האד"פסקו מלמות" בל"ג בעומר דוקא, דהוא מצד מעלת הבחינה השייכת ליום זה - הוד שבהוד

בטור (סי' תצג הובא בשו"ע שם. מהמאירי יבמות סב, ב) איתא ש"בו ביום פסקו מלמות" והיינו שבל"ג בעומר פסקו תלמידי ר"ע מלמות.

והנה מדיוק הלשון שתלמידי רבי עקיבא "פסקו למות" בל"ג בעומר "פסקו מלמות" משמע שלולי העניין דל"ג בעומר היה ח"ו נמשך עונש זה, וע"ד מ"ש "ותעצר המגיפה" (ע"י הקטורת) שלולי הקטורת היתה המגיפה נמשכת ח"ו.

ולכאורה, אינו מובן על איזה סוג תלמידים נאמר שבל"ג בעומר "פסקו מלמות": אם מדובר אודות התלמידים שהיתה הנהגתם רצויה, הרי עליהם אין שייך הלשון "פסקו מלמות", כי מאחר שהנהגתם היתה באופן המתאים הרי לא היה מגיע להם עונש ח"ו. ואם הכוונה שגם אותם התלמידים ש"לא נהגו כבוד זה בזה" פסקו למות בל"ג בעומר (אע"פ שלא שינו את הנהגתם), הנה מאחר והיה מגיע להם העונש, מדוע באמת פסקו מלמות?

אלא, בהכרח לומר שהתלמידים ש"פסקו מלמות" שינו את הנהגתם, ואעפ"כ אתי שפיר דיוק הלשון "פסקו מלמות" – כי שינוי הנהגתם גופא היה כתוצאה מהעילוי דל"ג בעומר ולא בכח עצמם. והיינו, שבכח עצמם היו ממשיכים הם בהנהגה בלתי רצויה ("לא נהגו כבוד זה בזה"), אלא שגודל העילוי דל"ג בעומר פעל אצלם שינוי ההנהגה, ולכן מודגש הלשון "פסקו מלמות", כי מצד עצמם (לולי ההתעוררות דל"ג בעומר) היו ראויים לעונש זה, מאחר שלא היו משנים את הנהגתם הבלתי רצויה.

וביאור העילוי המיוחד דיום ל"ג בעומר שפעל השינוי אצל התלמידים (הגם שהיה זה קודם הסתלקות רשב"י ביום זה), הנה נתבאר בדרושי חסידות (סידור עם דא"ח שער הל"ג בעומר דש, א ואילך) דזה שרשב"י נסתלק בל"ג בעומר הוא מפני העילוי שביום זה, שאז מאירה בחינת "הוד שבהוד", ומצד העילוי שביום זה שינו תלמידי ר"ע הנהגתם.

וביאור הענין, דהנה כללות הענין של ספירת העומר הוא המשכת המוחין למדות, והיינו עבודת תיקון המדות, שתהיה הנהגתן כדבעי. דבהמדות מצד עצמם, הנה יכול להיות שמצד מידת החסד ישפיע גם למי שאינו ראוי, ועד"ז מצד מדת הגבורה יכול למנוע ההשפעה גם למי שראוי, וכדי שהמדות יהיו כדבעי הוא דוקא ע"י המשכת המוחין למדות, שהמידות יהיו כפי הנהגת השכל.

והנה, עם היות שישנם שבע מדות הרי עיקר המדות הן חמש (סידור עם דא"ח, שם), ונמצא שבהוד שבהוד (היום החמישי בספירה החמישית) הוא גמר בירור עיקר המדות שיהיו כפי הכוונה העליונה. וזהו הטעם לשינוי ההנהגה דתלמידי ר"ע ביום זה, דמה ש"לא נהגו כבוד זה בזה" היה זה מצד תוקף המדות, ועיקר התיקון בזה (שהמדות יונהגו ע"פ השכל) היה בל"ג בעומר – "הוד שבהוד", ועי"ז יכולה להיות ההנהגה באופן שנהגו כבוד זה לזה.

(ע"פ 'תורת מנחם' - התוועדות ה'תשמ"ב ח"ג עמ' 1429)

תורת א-ל על לבך חרושה

ב' אופנים בלימוד התורה והאופן הרצוי – הבא ע"י לימוד פנימיות התורה

א. בסיפור זה אודות הנהגת תלמידי ר"ע ד"לא נהגו כבוד זל"ז", יש לבאר אופן התיקון הנדרש בכדי לשלול הנהגה זו.

דהנה, כדי לתקן הענין ד"לא נהגו כבוד זל"ז", ודאי לא מספיק, שיתחילו בפועל לנהוג כבוד זב"ז, כי הרי זה שלא נהגו כבוד זב"ז ה"י רק תוצאה ומסובב ממהו עמוק יותר שהיתה הסיבה להנהגה הלא טובה. וא"כ כדי לתקן הדבר צריכים לתקן את הדרוש תיקון מיסודו ושרשו,

ועי"ז תתבטל המדה הלא טובה ממילא.

ויש לבאר הסיבה להנהגה זו, ואופן התיקון לזה:

דהנה איתא במדרש (במדכ"ר פ"ח, כא) בנוגע לדוד המלך ש"הקים עולה של תורה". דלשון "עולה של תורה" מורה על הענין דקבלת עול מלכות שמים שבלימוד התורה.

ולכאור' התורה היא "חכמתכם ובינתכם לעיני העמים", ומובנת גם בשכל אנושי, ומה ענין קבלת עול וביטול, ללימוד התורה?

אלא דיובן זה ע"פ מארז"ל (ג"כ בנוגע לדהמע"ה) (סנהדרין צג, ב) "וה' עמו שהלכה כמותו", והיינו, שבכדי שתהי' "הלכה כמותו" צריך להיות "ה' עמו", להיות קשור עם הקב"ה.

נמצא, שבלימוד התורה לא מספיק ללמוד רק מצד השכל שבה, אלא צריך ללמוד מתוך קבלת עול ויראת שמים, ולזכור תמיד שהתורה היא חכמתו ורצונו של הקב"ה.

וזהו "עולה של תורה" שלימוד התורה צריך להיות גם עם קבלת עול וביטול ל"נותן התורה".

ב. אך לכאור' עדיין השאלה במקומה עומדת, דמה נוגע כל כך ענין הביטול שבתורה, ולמה לא מספיק ללמוד מצד השכל, וכי איזה חסרון יכול להיות בזה?

והענין בזה:

כאשר הגישה ללימוד התורה היא מתוך ידיעה והכרה שהתורה היא חכמתו ורצונו של הקב"ה, ובמילא, החיות וההתלהבות בהלימוד היא (לא מצד הרגש עצמו, ישות וגאווה ח"ו, אלא) מזה שלומד ומבין ומחדש בחכמתו של הקב"ה – בודאי לא יתרעם על כך שחבירו מצליח בלימוד התורה יותר ממנו, ולא עוד אלא שאפילו אם יפריך חבירו את דבריו ויוכיח לו שטעה בדבריו, הרי, לא זו בלבד שלא יקפיד ויכעס עליו, אלא אדרבה, יודה לו על כך שהצילו מטעות, והעמידו על האמת בתורת ה' ;

וכשלימוד התורה הוא באופן כזה – אזי ההנהגה בין התלמידים היא באופן (שלא זו בלבד שאין נתינת מקום לקנאה ושנאה, אלא אדרבה) נוהגין כבוד זה בזה.

משא"כ כאשר אין נרגש אצלו שהתורה היא חכמתו ורצונו של הקב"ה, אזי אפשר שגישתו ללימוד התורה תהי' מתוך מחשבה ש"כחי ועוצם ידי עשה לי את החיל הזה", הרגש עצמו – הוא שואל קושיא, מתרץ תירוצ, ומקשה על דברי פלוני, ותכוצאה מזה נעשה אצלו רגש של ישות, ולפעמים גם גאווה. ואזי, כשיבוא חבירו ויעמידנו על טעותו, או אפילו רק יוכיח שביכלתו לומר תירוצ טוב יותר, שע"ז ממעט בדמותו, ה"ה יכול לבוא לידי קפידא וכעס ח"ו, שכן, עד עתה הי' סבור שבכחו ועוצם ידו פעל גדולות ועשה חיל בתורה, וכיון שבא פלוני ומראה שהיתה לו טעות מעיקרא, ה"ה מקפיד וכועס עליו ;

וכשלימוד התורה הוא באופן כזה – אזי ההנהגה בין התלמידים היא באופן של העדר נתינת כבוד ("לא נהגו כבוד") זה לזה.

תורתו מגן לנו

כג

ומכאן, עד כמה חשובה הביטול והקב"ע בלימוד התורה, דבלי זה יכולים לבוא להנהגה של העדר נתינת כבוד.

נולהעיר, שהאמור לעיל בודאי לא שייך אצל תלמידי רבי עקיבא, שאצלם היתה ההנהגה של העדר נתינת כבוד זה לזה מצד שרש הגבורות ודינים דקטנות כפי שהם למעלה (ראה פע"ח שער ספיה"ע פ"ז. שער הכוונות ענין ספיה"ע דרוש יב), אלא שלאחרי השתלשלות המדרגות למטה מטה ה"ז בא באופן של קפיда כפשוטה (וראה לקמן עמ' מא בארוכה, ביאור הענין ד"לא נהגו כבוד" שהי' בתלמידי ר"ע).

ג. והנה, בכדי שבלימוד התורה יהי' נרגש שהיא חכמתו ורצונו של הקב"ה, הוא בעיקר ע"י לימוד פנימיות התורה:

דהנה, החילוק העיקרי שבין לימוד גליא דתורה ללימוד פנימיות התורה – שבלימוד גליא דתורה, אף שיועד שזוהי תורתו של הקב"ה, חכמתו ורצונו ית', מ"מ, בהלימוד עצמו ה"ה לומד אודות דברים גשמיים כי התורה "נסעה וירדה כו' עד שנתלבשה בדברים גשמיים ועניני עולם הזה שהן רוב מצוות התורה ככולן והלכותיהן" (לי' התניא פ"ד), וכמו "שנים אוחזין בטלית", "המחליף פרה בחמור" וכיו"ב. וממילא, צריך הוא ליגיעה רבה בכדי שיורגש בהלימוד שזוהי חכמתו ורצונו ית'. משא"כ בפנימיות התורה, שהלימוד עצמו הוא בנוגע לעניני אלקות. [וע"י שמרגיש בנפשו (ע"י לימוד פנימיות התורה) שהתורה היא חכמתו ורצונו של הקב"ה, ממילא נרגש זה גם בלימוד חלק הגליא דתורה, כפשוט].

ועפ"ז מובן, שבין חמשת התלמידים (ש"העמידו תורה") עצמם – גדלה ביותר מעלתו של רשב"י. דהרי, עיקר חידושו של רשב"י הוא בלימוד פנימיות התורה, (דאף שלמד גם גליא דתורה, הנה) עיקר לימודו הי' בפנימיות התורה.

ומזה מובן שעיקר ושלמות הענין דלימוד התורה מתוך קבלת עולו ית' (שקשור עם פנימיות התורה, כנ"ל), נעשה ע"י רשב"י.

(ע"פ 'תורת מנחם' - התועדויות ח"ג עמ' 72 ואילך)

נגלו לך מצפונים

שייכות ב' העינים דיום ל"ג בעומר - תלמידי ר"ע פסקו מלמזות, ויום ההילולא דרשב"י - בנוגע להוראה מהם למעשה בפועל, בהענין דאהבת ישראל

השמחה דיום ל"ג בעומר היא בסיבת ב' עינים שארעו בו: א) תלמידי ר"ע, שמתו משום

ש"לא נהגו כבוד זה לזה", פסקו מלמות (יבמות סב, ב. ובמאירי שם). (ב) יום ההילולא ("יום שמחתו") דרבי שמעון בר יוחאי.

ויש לבאר השייכות ביניהם, בנוגע להוראה למעשה בפועל שיש ללמוד מענינים אלו:

דהנה, הא דרשב"י אמר על ל"ג בעומר שהוא "יום שמחתו" (ראה זח"ג רפז, ב. פע"ח שער ספה"ע פ"ז. ובכ"מ), הוא מפני שביום זה השלים את השליחות שהטיל עליו הקב"ה לפעול בעולם – לגלות את פנימיות התורה:

דהנה, את התורה נתן לנו הקב"ה בטובו, בכדי שתהי' "מורה-דרך" לבנ"י כיצד להתנהג בחיי היום-יום. ולצורך זה, הנה עד זמן מסוים הי' די בכך שנתגלה רק חלק מהתורה, אבל משהגיעו זמנים קשים, והי' צורך בתוספת כח כדי שיוכלו בנ"י לעמוד ביהדותם ולהתנהג ע"פ הוראות התורה – ניתנה רשות לרשב"י להתחיל ללמוד עם בנ"י גם נסתר דתורה ("רזין דאורייתא").

העובדה שחלק זה בתורה הי' נסתר, מורה, שלמרות היוקר שבכל התורה, יש בחלק זה חשיבות מיוחדת, ומשום כן לא הי' ראוי לגלות זאת; אמנם, כאשר הקב"ה הראה את אהבתו לבנ"י במידה גדולה יותר, להנחות אותם בדרך העולה בית א-ל גם בעתים קשים – התבטא הדבר בכך שצוה להתחיל לגלות גם את החלק העמוק ביותר בתורה, נסתר דתורה. וזו היתה שליחותו של רבי שמעון בן יוחאי, והיא נשלמה ביום ל"ג בעומר.

וענין זה הוא המשך ותוצאה של הענין הראשון שהי' בל"ג בעומר – שבו קיבלו תלמידי ר"ע על עצמם לנהוג באהבה איש לרעהו, ולכן "פסקו מלמות":

רצונו של הקב"ה הוא שילמדו מדרכיו וילכו בהם, כמארז"ל (ספרי עקב יא, כב) "מה הוא רחום אף אתה רחום"; כשם שרצונו של הקב"ה להיטיב לכל, כך צריך כל איש ישראל, וכל אדם בכלל, להיטיב עם סביבתו.

וענין זה התגלה והתבטא בשליחותו של רשב"י – שצריך להיטיב עם הזולת לא רק ביחס לענינים הגלויים, לא רק בענינים שאינם יקרים כ"כ, אלא בכל הענינים, עד לענינים הקשורים עם עומק נשמתו, "רזין דנשמתא" – את הכל עליו ליתן כדי לעשות טובה ליהודי, להזולת.

(ע"פ תורת מנחם - התוועדויות חב"ח עמ' 88)

אות הקשת לא נראה

סימן לביאת המשיח

ביאור מחודש בטעם המשחק בקשת בל"ג בעומר - למעליותא

ידוע מנהג ישראל (ש"תורה הוא) שבל"ג בעומר יוצאים אל השדה ומשחקים בקשת.

ובביאור טעם המנהג - הנה, איתא בספרים (בני יששכר מאמרי חודש אייר מאמר ג' (ענין ל"ג בעומר) אות ד') שכיון ש"כל ימיו של רשב"י לא נראתה הקשת בענן", לפי ש"היה זכותו מגין על הדור ולא היה צריך להראות הקשת בענן" (ירושלמי ברכות פ"ט ה"ב, ובפני משה שם), לכן, ביום הסתלקותו של רשב"י, ל"ג בעומר, משחקים בקשת, בכדי להראות שמאז הסתלקותו של רשב"י יש צורך בקשת.

אבל, לפי טעם זה נמצא, שהמשחק בקשת בל"ג בעומר הוא סימן לענין שאינו טוב, דהרי הצורך בקשת מורה על מעמד ומצב בלתי-רצוי.

ויש לבאר באו"א את הסימן דקשת למעליותא (ראה גם בני יששכר שם), ע"פ מ"ש בזהר (ח"א, עב, ב) "לא תצפי לרגלי דמשיחא עד דיתחזי האי קשת . . בגווני נהירין . . וכדין צפי ל' למשיח", והיינו, שראיית הקשת בגוונים נהירין הוא סימן שהגיע הזמן דביאת המשיח.

וכיון של"ג בעומר הוא יום ההילולא דרשב"י, שעל ידו היתה התחלת ההתגלות דפנימיות התורה, שזוהי ההכנה וההקדמה והכלי לביאת המשיח (וכאגרת מורנו הבעש"ט הידועה (כתר שם טוב בתחילתו)), לכן נוהגים לשחק ביום זה בקשת, לרמז על הקשת בגוונים נהירין שראייתה היא הסימן ל"רגלי משיחא".

(ע"פ 'תורת מנחם' - התוועדויות ח"ג עמ' 77)

הוראה בעבודת ה' – כח הביטול

לימוד הוראה מזריקת החץ ע"י מתיחת הקשת – נתינת הכח מל"ג בעומר לעבוד את ה' בביטול כדבעי

יקשה כיצד יתכן שכ"ד אלף תלמידי ר"ע מתו בפרק א' רק מצד זה שלא נהגו כבוד זב"ז; יקשה עוד, כיצד לא נהגו כבוד זב"ז בהיותם תלמידי ר"ע; יבאר דהוא דוקא מצד תוקף אהבתם זל"ז; יקשה ע"פ משנת"ל אמאי נענשו; יבאר ע"פ הירושלמי דעונשם בא בפרק א' משום הצטרפות עין-הרע; יוסיף בהפלאה מעלת אהבת ישראל דרשב"י. בנוגע למנהג ישראל הידוע, שבל"ג בעומר יוצאים אל השדה ומשחקים בקשת, יש לבאר ההוראה מענין הקשת בעבודת האדם:

דהנה, רואים במוחש שבכדי שזריקת החץ ע"י הקשת תהיה בריחוק מקום יותר, צריכים למתוח את חוט המשיכה (היתר) למטה יותר, קרוב לעצמו יותר, וככל שתהיה משיכת היתר למטה מטה יותר, וקרוב לעצמו יותר, יגיע החץ רחוק יותר.

והענין בעבודת ה' – שמשיכת יתר הקשת למטה יותר וקרוב ללבו יותר, מורה על ביטול ושפלות עצמו, ועי"ז מגיע החץ רחוק יותר, לבטל ולהכניע גם את האויב הנמצא בריחוק מקום.

ודוגמתו בנוגע ללימוד התורה – שההכנה ללימוד התורה היא הביטול ושפלות עצמו, לידע שאין זה "כחי ועוצם ידי", אלא בכחו של הקב"ה, ועי"ז נעשה לימוד התורה כדבעי למהוי. וכפי שאומרים (בתפילת "אלקי נצור") "ונפשי כעפר לכל תהיה (ועי"ז) פתח לבי בתורתך". ובמילא, ככל שיתוסף בקיום הענין ד"נפשי כעפר לכל תהיה", יתוסף בקיום הבקשה שלאח"ז "פתח לבי בתורתך" באופן טוב וקל יותר.

והנתינת-כח לזה היא בל"ג בעומר, יום ההילולא דרשב"י, שעיקר ענינו הוא פנימיות התורה – כי ע"י פנימיות התורה ניגשים גם ללימוד נגלה דתורה מתוך ידיעה והכרה שהתורה היא חכמתו ורצונו של הקב"ה (ופשיטא – שלילת הענין ד"כחי ועוצם ידי", ע"י הביטול ושפלות עצמו), ומתוך יראת שמים, שאז הלימוד הוא כדבעי למהוי.

(ע"פ 'תורת מנחם' – התוועדויות ח"ג עמ' 80)